

De puzzel rond Posteel, Valant en Van Broehoven

Vervolg artikel 'De Broečovens en het Huis Cupenborch'

In de Bossche protocollen komen de namen Posteel en Valant veelvuldig voor. Maar waar komen deze geslachten vandaan. Wat hebben ze te maken met de familie Bac-Van Broehoven en hoe verhouden ze zich tot het Huis Cupenborch aan de Hooge Steenweg te Den Bosch? Een complexe puzzel (deels) ontrafeld.

Posteel

Oorspronkelijk was de Posteel een dienaar van de graaf ter handhaving van diens bosrecht, een vorm van fiscaal grootgrondbezit.¹ Het was dus geen geslachtsnaam, maar een bijnaam. Dit maakt het opsporen van afstammelingen wel ingewikkeld, maar zeker niet onmogelijk. Gelukkig zijn er ook archieven bewaard gebleven zoals het Cijnsboek van de heerlijkheid Helmond, waaruit vaak in detail de afstamming valt te herleiden. Zo lezen we onder plaatsnaam: St. Oedenrode: "*Margareta filia Henricus de Merode ex parte Wilhelmus de Herenthem ex hereditate quondam Wilhelmus Posteels de novi III stuivers. Eadem ex petia terra quondam Wilhelmus predictus et patris Joannes filius Wolterus de Beeck de novi III denarii*".²

Hieruit volgt mijns inziens dat Wilhelmus Posteels de zoon is van Johan Wouter van Beeck. En Wouter van Beeck was op zijn beurt weer een zoon van Wilhelmus van Beke.³ En Wilhelmus was weer een zoon van Godefridus van Beke.⁴ De familie Van Beeck of Van Beke die volgens J.A.M. Coolen afstamt van de oude Heren van Diest.⁵ Het verklaart wel de Willem Willemsz Posteel die in 1444 een deel van het Huis Cupenborch overdoet aan Arnold Arnoldsz van Vladeracken. Immers, de vermoedelijke bouwheer van het stenen zaalhuis Cupenborch in de late 13^e eeuw wordt gedacht te zijn Arnold van Poeldonc, zoon van Colo van Oerle. Deze Colo van Oerle trouwde met Lutgardis van Zonne van Odenbosghe en was op zijn beurt weer een zoon van Arnoldus van Beke, de schout die in 1266 voor het eerst zegelde met de drie drielingbalken en een uitkomende leeuw.⁶

En wat heeft de familie van Vladeracken daarmee dan weer te maken? Nou dat zit zo.

Aleyt Henric Goyarts Posteel trouwde namelijk met Arnoldus van Vladeracken. Godefridus of Goyaart Posteel was dan weer een zoon van Wilhelmus Posteel, die weer een zoon was van Johan Wouter van Beeck. De zoon van Aleyt Posteel en Arnold was Arnold Arnoldsz van Vladeracken (vermeld 1421). In feite was deze Arnold van Vladeracken dus een neef van Willem Willemsz Posteel.

De zusjes van Driel en de Broečovens

Later zouden de dochters van Jacob van Driel, zoon van Henric Gerard van Vladeracken trouwen met telgen van zowel de Bossche tak als de Tilburgse tak Van Broehoven. De beide dochters van Jacob van Driel, t.w. Matthijske en Christina hadden een verschillende moeder. Jacob van Driel had daarnaast nog ten minste een zoon. De moeder van Matthijske was Christina Goossen de Wolf.⁷ Matthijske huwde tweemaal: (1) met Goijaert van Dommelen, secretaris van 's-Hertogenbosch (overleden kort voor 1600) en (2) met Henrick Gielis Martens van Broehoven (Bossche tak). Matthijske kreeg met geen van beide echtgenoten nageslacht.

Na de geboorte van Matthijske overleed Christina de Wolf en hertrouwde Jacob met Johanna dochter van Jan Pijnappel.⁸ Zij vernoemden hun dochter naar de eerste vrouw van Jacob van Driel. Ook deze Christina van Driel trouwde tweemaal: (1) met Jacob van de Voirt met drie kinderen (Jacob, Beatrix en Conrenelia) en (2) met Arnold van Broehoven Janssoen (Tilburgse tak) met als kinderen: Mary (1522), Katheryn (1524), Jan (1525), Anna (1526), Petronella (1530) en Heilwich (1537).⁹ Deze laatste Arnold of Aert van Broehoven was in 1524 schepen van Breda en later drossaard van Gheel, waar zijn vrouw na zijn dood nog enige tijd woonachtig was.

¹ Mr. Dr. J. P.W. A. Smit, oud-Rijksarchivaris in Noord-Brabant, Het wapen der Stad 's-Hertogenbosch, Brabantsche leeuw_1966_1_81_85

² Archief Eindhoven, Cijnsboek Helmond, 286-69, blz. 2, folio 19, no. Periode 1447-1464

³ Europa Archive Portal, Woltherus de Beke, zoon van wijlen Willem, 7 februari 1439

⁴ Europa Archive Portal, Wilhelmus van Beke, zoon wijlen Godefridus, 1414

⁵ J.A.M. Coolen, artikel Lambert van Leuven (zoon van de verloren Reinier) als voogd van Bunerode in Brabantsche Leeuw

⁶ J.A.M. Coolen in Brabantsche Leeuw 1974

⁷ Bosch Protocol R 1280, f455v

⁸ zie Van Sasse van Ysselt, dl II, blz 212-213

⁹ Pensioenboek Den Bosch, 12-12-1532|SAH OSA 2697|f 325v en 28-03-1544|SAH OSA 1311

tGoet ter Borch te Oisterwijk

Eerst even een kort uitstapje naar Goet ter Borch. Omdat we later zullen zien dat via het huwelijk van Wouter Henrix Bac van Broecheoven met Elisabeth de Wael er bemoeienis was met Ter Borch. Tevens was Mechteld Posteel zeer waarschijnlijk afkomstig uit de familie Bac.

Het Goed Ter Borch en de bijbehorende molens in Oisterwijk spelen een belangrijke rol in de ontstaansgeschiedenis van Tilburg. Ter Borch zou de locatie van de beroemde motte-burcht zijn, residentie van de Heren Giselbert van Tilburg. In Landen in Vlaams-Brabant stond een vergelijkbare burcht van de gelijknamige familie:

"In de nabijheid van een voormalige Romeinse villa ontstond een vroegmiddeleeuws Frankisch domein, dat in het bezit was van de voorouders van Karel de Grote (Pepijn van Landen). De opeenvolgende kerkfunderingen vanaf de Merovingisch-Karolingische tijd tot in de 13de eeuw tonen de bewogen geschiedenis van dit Landen-Ouderstadt, ofwel de nederzetting rondom St. Gitter, genoemd naar de H. Gertruda (van Nijvel), de dochter van Pepijn van Landen. In de 12de eeuw behartigt hier een familie Van Landen de belangen van zowel de bisschop van Luik als van de hertog van Brabant. Door huwelijk komt deze familie tevens in het bezit van de heerlijkheid Tilburg (met de motte-burcht Ter Borch in Oisterwijk). In Landen-Ouderstadt zal de familie de beide mottes 'Tombe van Pepijn' en 'Hunsberg' oprichten (begin 13de eeuw). De Brabantse expansiepolitiek (o.a. gericht tegen Luik/Loon) brengt de Van Landens echter in de problemen. Door de stichting van Nieuw-Landen (het huidige Landen) door de hertog, begin 13de eeuw) loopt Landen-Ouderstadt letterlijk leeg en wordt de familie uitgerangeerd. Hetzelfde overkomt ze in de regio Tilburg. Met de stadstichting van Oisterwijk (1212) en de overname van Ter Borch start ook daar de degradatie van de heren. Ze pasten kennelijk niet meer, of onvoldoende, in de hertogelijke machtspolitiek".¹⁰

Uit het geslacht Van Landen spruiten dus de Heren Giselbert van Tilburg, van waaruit Walterus Bac de Nole, stamvader van de Bac-Van Broecheovens. Zoals Wouter Bac van Baescot in 1309 vanwege machtsstrijd met de Hertog zijn goederen moest opgeven aan de abdij van Tongerlo, zo deden andere nazaten van de Giselberten van Tilburg al eerder hetzelfde. Althans zulks mogen we concluderen uit de volgende oorkonde: *"1308. Schepenen van 's-Hertogenbosch oorkonden dat ten overstaan van hen en van de cijnsplichtigen van de hertog (dictus teuthonice late), overeenkomstig het contract voor schepenen van 's-Hertogenbosch van 18 mei 1307, Wellinus, zoon van wijlen Hille, noster comburgensis in Buscho ducis, zijn erfgoederen in Westilborch voor het cijnshof heeft overgedragen aan zijn kinderen Theodericus, dominus Arnoldus dictus Rover en Margarete, welke op hun beurt deze goederen hebben overgedragen aan de abdij Tongerlo".¹¹*

Mathilde Giselbert Heer van Tilburg (1130-1180), die een zuster was van Giselbert de 1e Heer van Tilburg (1135-< 1192) trouwde rond 1155 met Arnold de 3e van Rode. Een paar generaties later vinden we Rover van Aenscot (1250-1310), die rond 1280 trouwde met Hillen Wellen Cnode (1257-< 1308). Hun zoon heette Wellinus (zn. van Hille) van Aenscot (1280-1340).¹² Waren zij wellicht de vroege bewoners van tGoed Ter Borch?

Vermoedelijke eigendomshistorie Goed Ter Borch Oisterwijk

12^e eeuw Mathilde Giselbert Heer van Tilburg (1130-1180)?

13^e eeuw Wellinus (zn. van Hille) van Aenscot (1280-1340)?

1408 - Arnoldus Rover, Arnoldus de Hackenen en Theodericus, broers, zvw Wellinus Rovers

1411 - Arnoldus Hacke

1416 - Arnoldus van Hackenem

1419 - Danijel Roesmont

1424 - Godescalculus Roesmont

1431 - Godescalculus Roesmont

1434 - Godescalculus Roesmont

1434 - welke cijns (in o.a. Ter Borch van Arnold Rover) van 8 pond Gerardus Ghibonis Wael verworven had van de broers Jacobus Tijt en Wolterus Coptiten.

1412 - Johannes de Orthen zvw meester Petrus de Orthen verkocht aan Jacobus Tijt en Wolterus Coptiten, broers, een erfcijs van 22 pond, die behoorde aan Arnoldus Hacke en zijn vrouw Margareta dvw heer Rutgherus de Ouden ridder, in een erfcijs van 106 pond, welke cijns van 106 pond Arnoldus Rover zvw Nycholaus de Ouden beurde, de helft met Kerstmis en de helft met St.Jan

1451 - Rudolphus van den Water, kanunnik in 's-Hertogenbosch

¹⁰ <http://www.brabantskasteel.nl/excursies-2008.html>

¹¹ 1308 juni 22 - Abdij Tongerlo, charters 309, Datum sabbato ante nativitatis beati Iohannis Baptiste, anno Domini Mo tricentesimo octavo. Camps, nummer 761

¹² www.genealogieonline.nl

Godschalk Roesmont trouwde rond 1370 met Mechteld Posteel. In het Bossche protocol lees ik over haar: "1412. De broers Arnoldus en Henricus, nzvw Johannes Bac Bertouts zoon, beloofden aan Mechtildis Posteels, dat zij haar nimmer voor het gerecht zullen dagen, wegens beloften en verplichtingen voor schepenen van Oisterwijk aan de broers gedaan, door Johannes de Huculem hun(?) broer".¹³

In de Bossche Encyclopedie lezen we vervolgens: "Goetscalc Roesmont trouwde vóór 1370 met Mechtelt, weduwe van Ghijb Boghart. Deze had uit haar eerste huwelijk een dochter Hille Boghart die in 1406 nog in leven was. Goetscalc Roesmont overleed tussen 1383 en 1385 en liet bij Mechtelt drie kinderen achter: Christijn, Henric Bac en Rolof. Henric Bac, zoon van Goetscalc Roesmont, wordt vermeld van omstreeks 1390 tot 1427. Mogelijk was Bac de meisjesnaam van zijn moeder".¹⁴

Johannes Bac Berthout trouwt rond 1350 met Lysbeth (Elsbeen) van Wijfflit. Was Mechteld Posteel soms een dochter van Johannes Bac Berthouts uit een eerder huwelijk?

tGoet Ten Vernhout in St. Oedenrode

In een vorig artikel maakte ik melding van het opmerkelijk feit dat bij het overlijden van zijn moeder Elisabeth Tswalen (de Wael), Henric Wouters Van Broecheven in het bezit kwam van dit goed. Opmerkelijk omdat het goed sinds 1312 in bezit is geweest van de Gielis-tak Van Broecheven (Bossche tak, wapen met 3 molenijzers) en rond 1409/1410 door verkoop door Gielis Jan Andrieszoon van Broecheven overging op Rutger van Geldrop. Volgens gegevens van Wim Cöp was de leenreeks Van Broecheven - Rutger van Geldrop - Philips Sanders ten behoeve van Elisabeth van Geldrop - Henric van Broecheven. Cöp vermoedt dat de logica van de overgangen ligt in het feit dat Bartholomeus Gerrits de Wael was getrouwd met Johanna Rutgera van Geldrop.¹⁵

En onze Wouter Henric van Broecheven zelf? Sommigen denken dat de Wouter die trouwde met Elisabeth de Wael als vader ene Gielis van Broecheven had (Bossche tak). Afgezien van het feit dat ik daarvoor geen enkel bewijs heb kunnen vinden, doen andere bronnen ook anders vermoeden.

Zo lees ik:

"(448) 1473. Akte van overdracht, door Henricus, zoon wijlen Wouter van Broekhoven en wijlen Elisabeth, dochter van Bartholomeus die Waal, zoon van Aalbertus, aan Arnoldus, zoon wijlen Rodolf van der Rennendonk, van cijns uit cijns van 37 ponden op Drunense molen, welke laatste cijns toegedeeld was aan Aalbertus Waal van de kant van Reijnier Aalst, echtgenote van Oda, dochter van Johannis Lijsscop (noot: d.d. 1342)"
(449) 1473. Akte van belofte, door Henricus van Broekhoven, die in inventarisnr 448 bedoelde cijns heeft overgegeven aan Arnoldus van der Rennendonk, dat zijn broer Rutger bedoelde cijns los zal maken uit familierecht".¹⁶

Een zoon van Arnold van der Rennendonk wordt overigens genoemd Jan Cnode of Knode met een zoon Jacob Cnode.¹⁷ Tevens leren we dat Henric blijkbaar een broer had genaamd Rutger. Alhoewel geen doorslaggevend bewijs, vermoed ik toch dat Wouter afstamt van Henric, zoon van Wouter Bac van Broecheven die trouwde met Katharina Lysscap. Immers Oda, was een zuster van Katharina. En Rutger moet de cijns losmaken uit familierecht, wat mijns inziens toch suggereert dat de Lysscaps iets te maken moeten hebben met de Wouter die trouwde met Elisabeth de Wael.

Dat Rutger en Henric overigens ook nog twee zussen (Johanna en Bartholomea) hadden blijkt uit het archief van de Tafel van de Heilige

Geest Den Bosch: "Afstand rechten erfpacht tiend Zeelst. Christina Hoorns, priorin, Johanna Hoornkens, subpriorin, Yda van der Schuren, procuratrix en Bartholomea en Johanna, zusters, allen nonnen in het St. Geertruiklooster aan de Orthenstraat in Den Bosch, handelend met toestemming van hun biechtvader Gregorius van der Spreet en Rutger zoon van wijlen Wouter van Broekhoven hebben afstand gedaan van hun rechten op de erfpacht van 2 m. beschreven in akte nr. 2752, waarin Hendrik zoon van wijlen Wouter van Broekhoven aan Dirk van der Aa, meester van de THG een erfpacht van 2 m. overdraagt uit de tiend van het dorp Zeelst".¹⁸

¹³ Bossche Protocol 33-6. 02-12-1412

¹⁴ Bossche Encyclopedie over Ghiselbertus Roesmont (1421-1469) Den Bosch

¹⁵ Bosch Protocol, R 1176, f151, 3 september 1381(?)

¹⁶ Collectie aanwinsten, 1280 - 1981 www.bhic.nl

¹⁷ Illustre lieve vrouwe broederschap in 's-Hertogenbosch, (1291) 1318 – 2005, 5 december 1461, (BHIC)

¹⁸ Tafel Heilige Geest Den Bosch, Nr. 2752 en Nr. 2753 | 7 december 1471

Valant

De familie Lysscap brengt me vervolgens naar Hille Lysscap of Liscop, een andere zuster van Katharina Lysscap. Hille Liscop trouwde met Thomas Thomasz Valant. Dit laatste betekent overigens zoveel als hertogelijk kamenier, ook weer een bijnaam dus. De geslachtsnaam is eigenlijk Van den Dijcke. Thomas Valant was poorter van Den Bosch, gehuwd met ene Beatrix en had als kinderen Aleidis (waarschijnlijk uit een eerder huwelijk, echtgenote van Johannes Aykini) en bij Beatrix: Johannes, Thomas, Hilla en Katherina.¹⁹ Vermoedelijk was Thomas Valant wel verwant aan Andreas Valant die voorkomt in de Hertogelijke Cijnsboeken: "*Andreas Valant, van 5 bunder op Donc, van wijlen Ghiselbertus, genaamd Moutinc, 5 nieuwe schellingen. later: Henricus van de Dijk (de Aggere), zoon van Andreas Valant (1/2), en Francen van Ghestel, en Joannes, zijn broer (1/2). betaald: 1340 t/m 1350*".²⁰ Mogelijk is deze Andreas Valant dezelfde als Andries Bernier Andries Valant van den Dijk (1300-1342).²¹ Deze voerde drie gouden drielingsbalken op zwart en een gaande leeuw van rood op goud.

Hille is weer een zuster van Oda, Ghijsbert en Katharina Lysscap (die trouwde met Wouter Bac van Broecheven). Hun zoon heet Jan Lysscap, zoon van Thomas Valant. Deze Jan Lysscap Thomasz is dus een neef van Wouter Bac van Broecheven. Overigens trouwde een andere zuster Lysscap nog met ene Arnoldus Ysebout, waaruit een zoon Ghiselbertus Lysscap Junior.²² Alle informatie samenvattend betekent dit dus dat de familie Van den Dijcke via Lysscap gelieerd was aan de Van Broechevens, hetgeen mogelijk de wapenverwantschap kan verklaren.

Tot slot

Een hele tsunami aan gegevens is de revue gepasseerd, maar wat leert dit ons nu?

Mijn hypothese is dat Mathijs van de Broeck (de Palude), Heer van Molengrave, getrouwd was met Heilwich Bac († 1408). Mathijs zelf is waarschijnlijk al voor 1367 overleden.²³

Heilwich Bac zou vervolgens hertrouwd kunnen zijn met Wilhelmus Posteel (vermeld weduwe 1396), zoon van Johannes Walteris Van Beeck, die van oudsher al belangen in Huis Cupenborch had via zijn eigen familie Van Beeck. In ieder geval één kind Henric van Willem heet immers Bac Posteel, terwijl zijn eigen gender is Van Beeck. Dit doet vermoeden dat zijn vrouw Heilwich de naam Bac droeg. De belangen in Huis Cupenborch kwamen vermoedelijk via Heilwich Bac op haar zoon Willem Back.

Er blijven echter nog rafels onopgelost. Wie is Henric van Eijcke, zoon Gerard van Eijcke, zoon Henric Posteel? En wie is Henric van Eijcke, zoon Petrus Valant, zoon Henric Posteel (vermeld 1404/05)? Henricus van Eycke, zoon van Gerard kennen we van een overdracht van de hoeve Aesvoert aan Henricus van Broecheven: "*1402 14 juni. "Henricus de Eycke, zoon van wijlen Gerardus de Eycke, de zoon van wijlen Henricus Posteel heeft verkocht aan Henricus de Broecheven, zoon van wijlen Gerardus de Broecheven, ZIJN HOEVE GEHETEN TGOET TE AESVOERT, gelegen in Hildwaren Beke ter plaatse Aesvoert*".²⁴ Henric van Eijcke was ofwel gehuwd met Elisabeth van Zonne of het was zijn moeder.²⁵

Vermoedelijk is de naam 'Van Eycke' ontleend aan de vlakbij gelegen hoeve Leeuwercken Eyck te Riel, alwaar de Posteels wellicht hebben gewoond.²⁶ Inmiddels weet ik ook dat Petrus een zoon is van Gerardus van Eyck, zoon van Henricus Posteel blijkens een akte uit 1412 waarin: "*Schepenen van Buscumducis oorkonden, dat Elisabeth, weduwe van Gerardus van Eyck z.v.w. Henricus Posteel, en haar zoon Petrus in pacht heeft gegeven aan Lambertus z.v.w. Johannes van den Yevenlaer 4 stukken land in de parochie van Berlikem*".²⁷

Maar wie is toch Henric van Eijcke, zoon Petrus Valant, zoon Henric Posteel?
Wordt vervolgd...

HL van Broekhoven
Schiedam, 19 oktober 2014

¹⁹ Bossche Encyclopedie, THG, Nr. 574a | 26 januari 1366 en Nr. 663 | 7 augustus 1369

²⁰ Hertogs 10.000 bunders Cijns 'sHertogenbosch

²¹ www.geni.com

²² Bossche Encyclopedie over de huizen van Bokhoven en van der Aa, beiden ook wel genaamd de huizinge van Tongerlo

²³ Nederlandsche Leeuw, 1975, p.34

²⁴ Bossche Protocollen nr. 1182 folio 434

²⁵ Charters Provinciaal Genootschap van K & W, 66 Akte van verkoop, verleden voor Simon de Myrabello en Arnoldus Veer, schepenen van 's-Hertogenbosch, door Henrik van Eyke, zoon van Gerard Henrikzn Posteel, aan Philips Jozollus, van land in Meerwijk, toebehorende aan Elisabeth van Zonne (zijn vrouw? onleesbaar), 2 augustus 1393

²⁶ Zie voor nadere situering van Leeuwercken Eyck ook mijn artikel 'Broecheven, waar leg dat dan?'

²⁷ Parochie St. Petrus te Berlicum met de kapellen te Kaathoven, Bedaf en Middelrode, akte 6, 19 april 1412, www.bhic.nl